

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ

Харківський національний університет внутрішніх справ

Факультет № 1

Кафедра кримінального процесу та організації досудового слідства

ТЕКСТ ЛЕКЦІЇ

з навчальної дисципліни «КРИМІНАЛЬНИЙ ПРОЦЕС»

**обов'язкових компонент освітньої програми
першого (бакалаврського) рівня вищої освіти**

262 Правоохоронна діяльність

за темою: «Виконання судових рішень»

м. Харків

2022

ЗАТВЕРДЖЕНО

СХВАЛЕНО

Науково-методичною радою
Харківського національного
університету внутрішніх справ
Протокол № 8 від 30.08.2022

Вченою радою факультету № 1
Протокол № 8 від 17.08.2022

ПОГОДЖЕНО

Секцією Науково-методичної ради
ХНУВС з юридичних дисциплін
Протокол № 8 від 30.08.2022

Розглянуто на засіданні кафедри кримінального процесу та організації досудового слідства факультету № 1 (протокол № 7 від 27.07.2022).

Розробник - доцент кафедри кримінального процесу та організації досудового слідства факультету № 1 Харківського національного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук А.В. Піддубна

Рецензенти:

1. В.о. завідувача кафедри кримінально-правових дисциплін юридичного факультету Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна, доктор юридичних наук, доцент Слінько Дмитро Сергійович.
2. Професор кафедри криміналістики, судової експертології та домедичної підготовки факультету № 1 Харківського національного університету внутрішніх справ, доктор юридичних наук, професор Юхно Олександр Олександрович.

План лекції

Вступ

1. Поняття, ознаки та значення стадії виконання судових рішень.
2. Набрання законної сили судовим рішенням.
3. Порядок звернення судових рішень до виконання.
4. Питання, що вирішуються судом під час та після виконання вироків.

Висновки

Рекомендована література:

Основна:

Основні нормативно-правові акти:

1. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР: редакція від 01.01.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.
2. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13.04.2012 № 4651-VI: редакція від 10.08.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>.

Основна література:

4. [Кримінальний процес України : у питаннях і відповідях : навч. посіб. / авт. кол. ; за заг. ред. д-ра юрид. наук, доц. Т. Г. Фоміної. Харків : ХНУВС, 2021. 300 с.](#)
5. [Кримінальний процес: підручник / О.В. Капліна, О.Г. Шилов, В.М. Трофименко та ін.; за заг. ред. О.В. Капліної, О.Г. Шилов; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. - Харків: Право, 2018. - 584 с.](#)

Допоміжна:

Допоміжні нормативно-правові акти:

5. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 02.06.2016 № 1402-VIII: редакція від 22.03.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#Text>.

Допоміжна література:

6. Зейкан, Я. Вступна і заключна промова у кримінальному процесі : навч.-практ. посіб. - Київ : Правова Єдність: Алерта, 2021. - 201 с.
7. Іванов, М.С. Захист прав учасників кримінального провадження в Конституційному Суді України: монографія. - Київ: Алерта, 2021. - 264 с.
8. Кримінальний процесуальний кодекс України з постатейними матеріалами практики Європейського суду з прав людини: станом на 14 січня 2021 р. - Київ: Норма права, 2021. - 1101 с.
9. Кримінальний процес: навч. посіб. для підгот. до іспиту. - Харків: Право, 2021. - 291 с.
10. Практика Європейського суду з прав людини щодо України. - Збірник рішень у справах про право на свободу та особисту недоторканність

(стаття 5 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод). - Т. 3. - 2021. - 454 с

11. Тертишник В.М. Кримінальний процес України. Загальна частина: підручник. 8-ме вид., допов. і перероб. - Київ: Алерта, 2020. 451 с.

12. Тертишник В.М. Кримінальний процес України. Особлива частина: підручник. 8-ме вид. допов. і перероб. Київ: Алерта, 2020. 405 с.

ВСТУП

Судове рішення - це різновид процесуального рішення, в якому судом, суддею, слідчим суддею надаються висновки щодо суті обвинувачення та/або інших правових питань, що виникли під час кримінального провадження. Основними різновидами судових рішень є вирок, ухвача та постанова. Вивчаючи виконання судових рішень як стадію кримінального провадження, слід звернути увагу на порядок та наслідки набрання судовим рішенням законної сили, порядок їх виконання та питання, які вирішуються судом під час, після та пов'язаних з виконанням вироку, випадки відстрочки виконання вироку, тощо. Порядок виконання судових рішень регламентується главою 8 КПК України. В цілому, завданням стадії виконання судових рішень є забезпечення швидкого та ефективного виконання вироку, ухвали суду, ухвали слідчого судді.

1. ПОНЯТТЯ, ОЗНАКИ ТА ЗНАЧЕННЯ СТАДІЇ ВИКОНАННЯ СУДОВИХ РІШЕНЬ

Виконання судових рішень – це стадія кримінального провадження, яка спрямована на реалізацію судового рішення, яке набрало законної сили. На даній стадії суд, що постановив рішення, вирішує питання процесуального характеру, що виникають у зв'язку з набранням вироком або ухвалою законної сили (ст. 532 КПК України) та зверненням їх до виконання (ст. 535 КПК України), або таких, що виникли вже в процесі самого їх виконання, а іноді й після його виконання (наприклад, про дострокове зняття судимості).

Ознаки стадії виконання судових рішень:

1) у ній реалізуються рішення, сформульовані не тільки у вироку, а й в

ухвалах та постановах суду;

2) ця стадія у кримінальному провадженні може виникати неодноразово у зв'язку зі зміною судових рішень або виникненням питань, які потребують судового вирішення;

3) не пов'язана з дослідженням загального для попередніх стадій предмета доказування (ст. 64 КПК України);

4) позбавлена контрольних функцій щодо попередніх стадій кримінального процесу.

Слід звернути увагу, що неможливе ототожнення виконання судового рішення (вироку) як стадію кримінального процесу і фактичне відбування покарання засудженим. Стадія виконання судових рішень характеризується процесуальною діяльністю, в якій обов'язковим і головним учасником є суд. Фактичне виконання вироку та інших судових рішень здійснюють інші органи, діяльність яких регулюють переважно норми кримінально-виконавчого права. Виконання вироку здебільшого здійснюється органами державної виконавчої служби, установами виконання покарань. В цьому аспекті виконання вироку не належить до процесуальної діяльності.

Значення стадії виконання судових рішень розкривають такі положення:

1) у ній найбільш яскраво реалізується кримінально-правовий принцип невідворотності відповідальності та покарання;

2) стадія забезпечує охорону прав і законних інтересів учасників кримінального процесу, в том числі виправданих і засуджених та їхніх близьких родичів;

3) вона чинить виховно-превентивний вплив як на учасників кримінального процесу, так і на інших громадян.

2. НАБРАННЯ ЗАКОННОЇ СИЛИ СУДОВИМ РІШЕННЯМ

Законною силою судового рішення є його чинність, яка настає у передбачені процесуальним законом строки. Після набрання чинності судові рішення підлягають виконанню, тобто реалізації.

Порядок набрання судовим рішенням законної сили передбачений ст. 532 КПК України. Зокрема:

1) вирок або ухвала суду першої інстанції, ухвала слідчого судді набирають законної сили після закінчення строку подання апеляційної скарги, якщо таку скаргу не було подано (ст. 395 КПК України);

2) судове рішення, яке не було скасоване при поданні апеляційної скарги, – після ухвалення рішення судом апеляційної інстанції;

Якщо строк апеляційного оскарження буде поновлено, вважається, що вирок чи ухвала суду, ухвала слідчого судді не набрала законної сили.

3) судові рішення суду апеляційної та касаційної інстанцій – з моменту їх проголошення;

4) ухвали слідчого судді та суду, які не можуть бути оскаржені, – з моменту їх оголошення.

Судове рішення набирає законної сили повністю, а не частинами. Зокрема, якщо вирок, постановлений щодо групи обвинувачених, оскаржений лише стосовно одного із них, вирок набирає законної сили після розгляду кримінального провадження судами апеляційної інстанції одночасно щодо всіх обвинувачених у даному провадженні. Оскарження судового рішення в окремій частині (наприклад, лише в частині вирішення цивільного позову) також не тягне набуття ним чинності в решті частин,

Судове рішення, яке набрало законної сили або яке належить виконати негайно, підлягає безумовному виконанню.

До набрання законної сили вирок виконується в частині запобіжного заходу і негайного звільнення обвинуваченого з-під варти у разі:

- 1) виправдання
- 2) звільнення від відбування покарання,
- 3) засудження до покарання, не пов'язаного з позбавленням волі,
- 4) ухвалення обвинувального вироку без призначення покарання (ст. 377 КПК України)

Обвинувачений зобов'язаний відбутися призначене йому вироком

покарання, відшкодувати завдані його діянням збитки, а також виконати судові рішення з інших питань, що його стосуються

3. ПОРЯДОК ЗВЕРНЕННЯ СУДОВИХ РІШЕНЬ ДО ВИКОНАННЯ

Звернення судових рішень до виконання - діяльність суду першої інстанції з передачі судових рішень, що набрали законної сили, органам та установам виконання покарань для його фактичного виконання.

Спосіб, строк і порядок виконання судового рішення за необхідності визначаються в самому рішенні, а процесуальні питання, пов'язані з його виконанням, вирішує суддя суду першої інстанції одноособово, окрім випадків, визначених КПК України (ст. 534 КПК України). Звернення судового рішення, яке набрало законної сили, до виконання відбувається протягом трьох днів з дня набрання ним законної сили або повернення матеріалів кримінального провадження до суду першої інстанції із суду апеляційної чи касаційної інстанції (ст. 535 КПК України). У випадках, визначених у ст. 536 КПК України, допускається відстрочка виконання вироку про засудження особи до виправних робіт, арешту, обмеження волі, тримання в дисциплінарному батальйоні військовослужбовців, позбавлення волі.

Примусове виконання судових рішень у кримінальному провадженні покладене на органи і установи виконання покарань, зазначені у статтях 11-19 КВК.

Суд, який ухвалив рішення, зобов'язаний протягом трьох днів з дня набрання ним законної сили, направити органу чи установі виконання покарань розпорядження про виконання судового рішення та копію судового рішення.

У разі якщо судові рішення або його частина підлягає виконанню органами державної виконавчої служби, приватним виконавцем, суд *видає виконавчий лист*, який звертається до виконання в порядку, передбаченому законом про виконавче провадження (ч. 3 ст. 535).

За потреби конфіскації майна, *стягнення завданих кримінальним*

правопорушенням збитків та інших майнових стягнень суд повинен виписати виконавчі листи, які передати органу Державної виконавчої служби України або приватному виконавцю за місцем проживання, роботи боржника або перебування його майна разом з копіями вироку та опису майна. Порядок проведення таких стягнень встановлений ЗУ «Про виконавче провадження» від 02.06.2016 р.

4. ПИТАННЯ, ЩО ВИРІШУЮТЬСЯ СУДОМ ПІД ЧАС ТА ПІСЛЯ ВИКОНАННЯ ВИРОКІВ

Питання, які суд має право вирішувати під час виконання вироків (ст. 537 КПК України)

1) про відстрочку виконання вироку (відстрочка виконання вироку – це відкладення на певний час у виняткових випадках реального виконання призначеного судом покарання), підстави зазначені у ст. 536 КПК України;

2) про умовно-дострокове звільнення від відбування покарання (ст. 81 КК України);

3) про заміну невідбутої частини покарання більш м'яким (ст. 82 КК України);

4) про звільнення від відбування покарання вагітних жінок і жінок, які мають дітей віком до трьох років (ч. 1 ст. 83 КК України);

5) про направлення для відбування покарання жінок, звільнених від відбування покарання внаслідок їх вагітності або наявності дітей віком до трьох років (ч. 4, 5 ст. 83 КК України);

6) про звільнення від покарання за хворобою (ст. 84 КК України);

7) про застосування до засуджених примусового лікування та його припинення (ст. 96 КК України);

8) про направлення звільненого від покарання з випробуванням для відбування покарання, призначеного вироком (ч. 2 ст. 78 КК України);

9) про звільнення від призначеного покарання з випробовуванням після закінчення іспитового строку (ч. 1 ст. 78 КК України);

10) про заміну покарання відповідно до частини п'ятої статті 53, частини третьої статті 57, частини першої статті 58, частини першої статті 62 Кримінального кодексу України;

11) про застосування покарання за наявності кількох вироків;

12) про тимчасове залишення засудженого у слідчому ізоляторі або переведення засудженого з арештного дому, виправного центру, дисциплінарного батальйону або колонії до слідчого ізолятора для проведення відповідних процесуальних дій під час досудового розслідування кримінальних правопорушень, вчинених іншою особою або цією самою особою, за які вона не була засуджена, чи у зв'язку з розглядом справи в суді;

13) про звільнення від покарання і пом'якшення покарання у випадках, передбачених частинами 2 і 3 статті 74 Кримінального кодексу України;

13-1) про оскарження інших рішень, дій чи бездіяльності адміністрації установи виконання покарань;

13-2) про застосування заходу стягнення до осіб, позбавлених волі, у виді переведення засудженого до приміщення камерного типу (одиначної камери);

13-3) про зміну обов'язків, покладених на засудженого, звільненого від відбування покарання з випробуванням;

14) інші питання про всякого роду сумніви і протиріччя, що виникають при виконанні вироку.

Порядок вирішення судом питань, пов'язаних із виконанням вироку регламентується положенням ст. 539 КПК. Приводом для вирішення питань, пов'язаних із виконанням вироку, є клопотання (подання) прокурора, засудженого, його захисника чи законного представника, органу або установи виконання покарань, а також інших осіб, прав та інтересів яких стосується ухвалене рішення.

Клопотання (подання) подається зазначеними вище особами до місцевих

судів, яке повинно бути розглянуто протягом десяти днів з дня його надходження до суду. За наслідками розгляду клопотання (подання) суд постановляє ухвалу, яка може бути оскаржена в апеляційному порядку, тощо.

Після відбуття покарання у виді позбавлення волі або обмеження волі суд, який ухвалив вирок, має право розглянути питання про зняття судимості з цієї особи за її клопотанням (ст. 538 КПК України).

ВИСНОВКИ

Отже, розглянувши питання нашої лекції можна зробити наступні висновки.

Виконання судових рішень – це стадія кримінального провадження, яка спрямована на реалізацію судового рішення, яке набрало законної сили. На даній стадії суд, що постановив рішення, вирішує питання про звернення такого рішення до виконання, а також питання, пов'язані з виконанням судових рішень.

Судові рішення, які набрали законної сили, відповідно до ст. 533 КПК України є обов'язковими для осіб, які беруть участь у кримінальному провадженні, усіх фізичних та юридичних осіб, органів державної влади та органів місцевого самоврядування, їх службових осіб. Вони підлягають виконанню на всій території України. Як зазначається в рішенні Конституційного Суду України від 30 червня 2009 року № 16-рп/2009, виконання всіма суб'єктами правовідносин приписів, викладених у рішеннях суду, які набрали законної сили, утворює авторитет держави як правової.

Порядок набрання судовим рішенням законної сили передбачений ст. 532 КПК України. Зокрема: 1) вирок або ухвала суду першої інстанції, ухвала слідчого судді набирають законної сили після закінчення строку подання апеляційної скарги, якщо таку скаргу не було подано; 2) судові рішення, яке не було скасоване при поданні апеляційної скарги, – після ухвалення рішення судом апеляційної інстанції; 3) судові рішення суду апеляційної та касаційної інстанцій – з моменту їх проголошення; 4) ухвали слідчого судді та суду, які не можуть бути оскаржені, – з моменту їх оголошення.

Спосіб, строк і порядок виконання судового рішення за необхідності визначаються в самому рішенні, а процесуальні питання, пов'язані з його виконанням, вирішує суддя суду першої інстанції одноособово, окрім випадків, визначених КПК України. Звернення судового рішення, яке набрало законної сили, до виконання відбувається протягом трьох днів з дня набрання ним законної сили або повернення матеріалів кримінального провадження до суду першої інстанції із суду апеляційної чи касаційної інстанції. У випадках, визначених у ст. 536 КПК України, допускається відстрочка виконання вироку про засудження особи до виправних робіт, арешту, обмеження волі, тримання в дисциплінарному батальйоні військовослужбовців, позбавлення волі.

У випадку виникнення питань, пов'язаних із виконанням вироку, а саме таких, що визначені у ст. 537 КПК України, прокурор, засуджений, його захисник, законний представник, орган або установа виконання покарань, а також інші особи, установи або органи звертаються з відповідним клопотанням (поданням) до суду. Також правом звертатися до суду з клопотанням про вирішення питань, які безпосередньо стосуються їх прав, обов'язків чи законних інтересів, наділені потерпілий, цивільний позивач, цивільний відповідач та інші особи.